ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (δεύτερο τμήμα)

της 26ης Νοεμβρίου 2009 *

Στην υπόθεση C-363/08,

με αντικείμενο αίτηση εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 234 ΕΚ, που υπέβαλε το Verwaltungsgerichtshof (Αυστρία) με απόφαση της 25ης Ιουνίου 2008, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 7 Αυγούστου 2008, στο πλαίσιο της δίκης

Romana Slanina

κατά

Unabhängiger Finanzsenat, Außenstelle Wien,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (δεύτερο τμήμα),

συγκείμενο από τους J.-C. Bonichot, πρόεδρο του τέταρτου τμήματος, προεδρεύοντα του δεύτερου, C. Toader, C. W. A. Timmermans, K. Schiemann (εισηγητή) και P. Kūris, δικαστές,

* Γλώσσα διαδικασίας: η γερμανική.

γενικός εισαγγελέας: M. Poiares Maduro
γραμματέας: B. Fülöp, υπάλληλος διοικήσεως,

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της επ' ακροατηρίου συζητήσεως της 2ας Ιουλίου 2009,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

— η R. Slanina, εκπροσωπούμενη από τον M. Tröthandl, Rechtsanwalt,

— το Unabhängiger Finanzsenat, Außenstelle Wien, εκπροσωπούμενο από τον W. Pavlik,

— η Αυστριακή Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τις C. Pesendorfer και M. Winkler,

— η Ελληνική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τις Σ. Βώδινα και Ο. Πατσοπούλου,

— η Πολωνική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον M. Dowgielewicz,

— η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπούμενη από τον V. Kreuschitz,

κατόπιν της αποφάσεως που έλαβε, αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα, να εκδικάσει την υπόθεση χωρίς ανάπτυξη προτάσεων,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

1 Η αίτηση έκδοσης προδικαστικής απόφασης αφορά την ερμηνεία του κανονισμού (ΕΟΚ) 1408/71 του Συμβουλίου, της 14ης Ιουνίου 1971, περί εφαρμογής των συστημάτων κοινωνικής ασφαλίσεως στους μισθωτούς, στους μη μισθωτούς και στα μέλη των οικογενειών τους που διακινούνται εντός της Κοινότητας, όπως έχει τροποποιηθεί και ενημερωθεί με τον κανονισμό (ΕΚ) 118/97 του Συμβουλίου, της 2ας Δεκεμβρίου 1996 (ΕΕ 1997, L 28, σ. 1, στο εξής: κανονισμός 1408/71).

2 Η αίτηση αυτή έχει υποβληθεί στο πλαίσιο ένδικης διαφοράς που εκκρεμεί μεταξύ της R. Slanina, διαζευγμένης Αυστριακής υπηκόου που έχει μεταφέρει την κατοικία της στην Ελλάδα, και του Unabhängiger Finanzsenat, Außenstelle Wien, με αντικείμενο την αναζήτηση των οικογενειακών επιδομάτων που καταβλήθηκαν στην ενδιαφερόμενη στην Αυστρία για τη θυγατέρα της, καθώς και τις σχετικές πιστώσεις φόρου.

Το νομικό πλαίσιο

Η κοινοτική νομοθεσία

3 Το άρθρο 1, στοιχείο στ', περίπτωση i, του κανονισμού 1408/71 ορίζει το «μέλος της οικογένειας» ως εξής:

«[…] κάθε πρόσωπο που ορίζεται ή αναγνωρίζεται ως μέλος της οικογένειας ή που ορίζεται ως μέλος του νοικοκυριού από τη νομοθεσία, δυνάμει της οποίας καταβάλλονται οι παροχές […] πάντως, αν οι νομοθεσίες αυτές θεωρούν ως μέλος της οικογένειας ή του νοικοκυριού μόνο το πρόσωπο που ζει υπό τη στέγη του μισθωτού ή μη μισθωτού, ο όρος αυτός θεωρείται ότι πληρούται όταν η συντήρηση του εν λόγω προσώπου βαρύνει κυρίως τον εργαζόμενο μισθωτό ή μη […]».

4 Κατά το άρθρο 2, παράγραφος 1, του κανονισμού 1408/71, ο εν λόγω κανονισμός εφαρμόζεται στους:

«[…] μισθωτούς ή μη μισθωτούς που υπάγονται ή υπήχθησαν στη νομοθεσία ενός ή περισσοτέρων από τα κράτη μέλη και είναι υπήκοοι ενός από τα κράτη μέλη […], καθώς και [στα] μέλη της οικογένειάς τους και για τους επιζώντες τους.»

5 Το άρθρο 13 του κανονισμού 1408/71 ορίζει τα εξής:

«1. Με την επιφύλαξη του άρθρου 14γ, τα πρόσωπα για τα οποία ισχύει ο παρών κανονισμός υπόκεινται στη νομοθεσία ενός μόνου κράτους μέλους. Η νομοθεσία αυτή προσδιορίζεται σύμφωνα με τις διατάξεις του παρόντος τίτλου.

2. Με την επιφύλαξη των άρθρων 14 έως 17:

α) το πρόσωπο που ασκεί μισθωτή δραστηριότητα στο έδαφος κράτους μέλους υπόκειται στη νομοθεσία του κράτους αυτού, ακόμη και αν κατοικεί στο έδαφος άλλου κράτους μέλους […]

[…]».

6 Το άρθρο 73 του κανονισμού 1408/71, το οποίο επιγράφεται «Μισθωτοί ή μη μισθωτοί, τα μέλη της οικογένειας των οποίων κατοικούν σε κράτος μέλος άλλο από το αρμόδιο κράτος», έχει ως εξής:

«Ο μισθωτός ή μη μισθωτός που υπάγεται στη νομοθεσία κράτους μέλους δικαιούται, για τα μέλη της οικογένειάς του που κατοικούν στο έδαφος άλλου κράτους μέλους, τις οικογενειακές παροχές που προβλέπονται από τη νομοθεσία του πρώτου κράτους, σαν να κατοικούσαν τα μέλη αυτά στο έδαφος του κράτους αυτού, με την επιφύλαξη των διατάξεων του παραρτήματος VI.»

7 Το άρθρο 76, παράγραφος 1, του κανονισμού 1408/71, το οποίο επιγράφεται «Κανόνες προτεραιότητας σε περίπτωση σώρευσης δικαιωμάτων οικογενειακών παροχών δυνάμει της νομοθεσίας του αρμόδιου κράτους και δυνάμει της νομοθεσίας της χώρας όπου τα μέλη της οικογένειας έχουν την κατοικία τους», ορίζει τα εξής:

«1. Όταν καταβάλλονται οικογενειακές παροχές, κατά την ίδια περίοδο και για το ίδιο μέλος της οικογένειας λόγω άσκησης μιας επαγγελματικής δραστηριότητας, δυνάμει της νομοθεσίας του κράτους μέλους στο έδαφος του οποίου έχουν την κατοικία τους τα μέλη της οικογένειας, αναστέλλεται το δικαίωμα προς είσπραξη οικογενειακών παροχών που οφείλονται δυνάμει της νομοθεσίας άλλου κράτους μέλους, ενδεχομένως, κατ' εφαρμογή των άρθρων 73 και 74, μέχρι του ποσού που προβλέπεται από τη νομοθεσία του πρώτου κράτους μέλους. […]»

8 Οι τροποποιήσεις που έχουν ενδεχομένως επέλθει στον κανονισμό 1408/71 κατά τη διάρκεια του κρίσιμου για την κύρια δίκη χρονικού διαστήματος δεν ασκούν επιρροή στην επίλυση της διαφοράς της κύριας δίκης.

Η εθνική νομοθεσία

9 Κατά το άρθρο 2, παράγραφος 1, του αυστριακού νόμου για την καταβολή επιδομάτων προς αντιστάθμιση των οικογενειακών βαρών (Familienlastenausgleichsgesetz) του 1967 (στο εξής: FLAG), δικαιούνται οικογενειακά επιδόματα για τα τέκνα τους όσοι έχουν την κατοικία τους ή τη συνήθη διαμονή τους εντός του ομοσπονδιακού εδάφους.

10 Το άρθρο 2, παράγραφος 2, του FLAG προβλέπει ότι τα οικογενειακά επιδόματα δικαιούται το πρόσωπο με το οποίο διαμένει το τέκνο. Το πρόσωπο με το οποίο δεν διαμένει το τέκνο, αλλά φέρει το κύριο βάρος των δαπανών συντήρησης του τέκνου, δικαιούται οικογενειακά επιδόματα, αν δεν υπάρχει δικαιούχος κατά το προηγούμενο εδάφιο της ίδιας παραγράφου.

11 Κατά το άρθρο 2, παράγραφος 8, του FLAG, οι έχοντες κατοικία τόσο στο ομοσπονδιακό έδαφος όσο και στην αλλοδαπή δικαιούνται οικογενειακά επιδόματα μόνον εφόσον έχουν το κέντρο των βιοτικών τους συμφερόντων στο ομοσπονδιακό έδαφος και τα τέκνα έχουν τη μόνιμη διαμονή τους στο ομοσπονδιακό έδαφος. Κατά την ίδια αυτή διάταξη, το κέντρο των βιοτικών συμφερόντων θεωρείται ότι βρίσκεται στο κράτος με το οποίο ο ενδιαφερόμενος έχει τους στενότερους προσωπικούς και επαγγελματικούς δεσμούς.

12 Το άρθρο 26, παράγραφος 1, του FLAG προβλέπει τα εξής:

«Όποιος έχει λάβει οικογενειακό επίδομα χωρίς να το δικαιούται υποχρεούται να επιστρέψει τα σχετικά ποσά […]».

Η διαφορά της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα

13 Από τη διάταξη περί παραπομπής προκύπτει ότι η R. Slanina είναι μητέρα ενός κοριτσιού, της Nina, η οποία γεννήθηκε το 1991. Όταν άρχισε η καταβολή των οικογενειακών επιδομάτων στην R. Slanina, συνέτρεχαν όντως οι προϋποθέσεις χορήγησής τους.

14 Από το θέρος του 1997 η R. Slanina είναι εγκατεστημένη στην Ελλάδα, όπου η Nina πηγαίνει σχολείο από το φθινόπωρο του ίδιου έτους. Ο πατέρας της και πρώην σύζυγος της R. Slanina έχει την αυστριακή ιθαγένεια και κατοικεί στην Αυστρία, όπου ασκεί επαγγελματική δραστηριότητα. Τη γονική μέριμνα για τη Nina ασκεί μόνο η προσφεύγουσα της κύριας δίκης. Ο πατέρας έχει υποχρέωση καταβολής διατροφής, αλλά δεν την καταβάλλει.

15 Στην R. Slanina χορηγήθηκαν στην Αυστρία, για την περίοδο από την 1η Ιανουαρίου 1998 έως τις 31 Οκτωβρίου 2003, οικογενειακά επιδόματα και πιστώσεις φόρου για τη θυγατέρα της Nina, συνολικού ύψους 10 884,95 ευρώ, δηλαδή 7 824,79 ευρώ ως οικογενειακά επιδόματα και 3 060,16 ευρώ ως πίστωση φόρου. Με απόφαση της 22ας Οκτωβρίου 2003, το Finanzamt (η Δ.Ο.Υ.) του Mödling (Αυστρία) αξίωσε από την προσφεύγουσα να επιστρέψει τα ποσά αυτά, διότι από το 1997 διέμενε μόνιμα με τη θυγατέρα της στην Ελλάδα. Το Finanzamt έκρινε συγκεκριμένα ότι δεν πληρούνταν μία από τις προϋποθέσεις χορήγησης των οικογενειακών επιδομάτων που θέτει το άρθρο 2, παράγραφος 8, du FLAG, δηλαδή η προϋπόθεση εγκατάστασης του κέντρου βιοτικών συμφερόντων και μόνιμης διαμονής του τέκνου στην Αυστρία.

16 Πριν από το 2001 η R. Slanina δεν ασκούσε καμία επαγγελματική δραστηριότητα ούτε είχε δηλωθεί ως άνεργη στην Ελλάδα. Κάλυπτε τις ανάγκες της χάρη αφενός στην ενίσχυση που της παρείχαν συγγενείς της και αφετέρου στις οικονομίες της. Από το 2001 απασχολείται εποχιακά σε μια ελληνική επιχείρηση ως ξεναγός από τον Μάιο έως τις αρχές Οκτωβρίου κάθε έτους.

17 Η διοικητική προσφυγή που υπέβαλε η R. Slanina κατά της απόφασης του Finanzamt του Mödling της 22ας Οκτωβρίου 2003 απορρίφθηκε καταρχάς από το εν λόγω Finanzamt με απόφαση της 9ης Δεκεμβρίου 2004 και στη συνέχεια από το Unabhängiger Finanzsenat, Außenstelle Wien, με απόφαση της 30ής Ιουνίου 2005. Κατόπιν αυτού, η R. Slanina προσέφυγε στο αιτούν δικαστήριο. Ο κύριος ισχυρισμός της προσφεύγουσας είναι ότι, αν δεν δικαιούται οικογενειακά επιδόματα δυνάμει της αυστριακής νομοθεσίας, πρέπει να εφαρμοστεί ο κανονισμός 1408/71. Η προσφεύγουσα υποστηρίζει ότι, αφού ο πρώην σύζυγός της και πατέρας της Nina κατοικεί και εργάζεται στην Αυστρία, η ίδια δικαιούται, δυνάμει του άρθρου 73 του κανονισμού αυτού, οικογενειακά επιδόματα παρά το γεγονός ότι κατοικεί στην Ελλάδα.

18 Υπό τις περιστάσεις αυτές το Verwaltungsgerichtshof αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα εξής προδικαστικά ερωτήματα:

«1) Προκύπτει από τον κανονισμό 1408/71 [...] ότι η μη εργαζόμενη διαζευγμένη σύζυγος ενός άνδρα που κατοικεί στην Αυστρία και εργάζεται εκεί ως μισθωτός διατηρεί έναντι της Αυστρίας το δικαίωμά της για οικογενειακό επίδομα (τέκνου),

όταν αποκτά κατοικία σε άλλο κράτος μέλος και μεταφέρει εκεί το κέντρο των βιοτικών της συμφερόντων, όπου και εξακολουθεί να μην ασκεί επαγγελματική δραστηριότητα;

2) Έχει σημασία για την απάντηση στο πρώτο ερώτημα το γεγονός ότι η Αυστρία, όπου παραμένει ο διαζευγμένος σύζυγος, ο οποίος κατοικεί και ασκεί την επαγγελματική του δραστηριότητα αποκλειστικώς στη χώρα αυτή, παρέχει σ' αυτόν τον άνδρα, υπό ορισμένες προϋποθέσεις, δικαίωμα για οικογενειακό επίδομα (τέκνου), όταν το δικαίωμα της διαζευγμένης συζύγου δεν υφίσταται πλέον;

3) Προκύπτει από τον κανονισμό 1408/71 δικαίωμα της διαζευγμένης συζύγου για οικογενειακό επίδομα (τέκνου) έναντι της Αυστρίας, όπου κατοικεί και ασκεί την επαγγελματική του δραστηριότητα ο διαζευγμένος σύζυγος και πατέρας του τέκνου, όταν επέρχεται μεταβολή των περιστάσεων που εκτέθηκαν στο πρώτο ερώτημα λόγω του ότι η σύζυγος αρχίζει να ασκεί επαγγελματική δραστηριότητα στο νέο κράτος μέλος;»

Επί των προδικαστικών ερωτημάτων

Επί του πρώτου και του δεύτερου ερωτήματος

19 Με το πρώτο και το δεύτερο ερώτημα, τα οποία πρέπει να συνεξεταστούν, το αιτούν δικαστήριο θέτει κατ' ουσία το ζήτημα αν το άρθρο 73 του κανονισμού 1408/71 έχει την έννοια ότι το διαζευγμένο άτομο, στο οποίο καταβάλλονταν τα οικογενειακά επιδόματα από τον αρμόδιο φορέα του κράτους μέλους στο οποίο κατοικούσε και στο οποίο εξακολουθεί να κατοικεί και να εργάζεται ο πρώην σύζυγός του, διατηρεί το δικαίωμα επί των επιδομάτων αυτών, μολονότι έχει αποχωρήσει από το κράτος αυτό για να εγκατασταθεί με το τέκνο του σε άλλο κράτος μέλος, όπου δεν εργάζεται, και

μολονότι ο πρώην σύζυγός του και πατέρας του τέκνου θα μπορούσε να λαμβάνει τα εν λόγω επιδόματα στο κράτος κατοικίας του.

20 Από τη δικογραφία προκύπτει ότι η R. Slanina είναι πρώην σύζυγος μισθωτού ο οποίος υπέκειτο κατά τον κρίσιμο για τη διαφορά της κύριας δίκης χρόνο, σύμφωνα με το άρθρο 13, παράγραφοι 1 και 2, του κανονισμού 1408/71, στη νομοθεσία της Δημοκρατίας της Αυστρίας, του κράτους μέλους στο έδαφος του οποίου ασκούσε επαγγελματική δραστηριότητα.

21 Κατά το άρθρο 73 του κανονισμού 1408/71, ο μισθωτός ή μη μισθωτός που υπόκειται στη νομοθεσία κράτους μέλους δικαιούται, για τα μέλη της οικογένειάς του που κατοικούν στο έδαφος άλλου κράτους μέλους, τις οικογενειακές παροχές που προβλέπονται από τη νομοθεσία του πρώτου κράτους, σαν να κατοικούσαν τα μέλη αυτά στο έδαφος του κράτους αυτού.

22 Ο σκοπός του εν λόγω άρθρου 73 είναι να διασφαλιστεί ότι, για τα μέλη της οικογένειας ενός εργαζόμενου που υπόκειται στη νομοθεσία κράτους μέλους τα οποία κατοικούν σε άλλο κράτος μέλος, θα καταβάλλονται πράγματι οι οικογενειακές παροχές που προβλέπονται από την εφαρμοστέα νομοθεσία του πρώτου κράτους (βλ. αποφάσεις της 10ης Οκτωβρίου 1996, C-245/94 και C-312/94, Hoever και Zachow, Συλλογή 1996, σ. I-4895, σκέψη 32, και της 5ης Φεβρουαρίου 2002, C-255/99, Humer, Συλλογή 2002, σ. I-1205, σκέψη 39).

23 Μολονότι το αιτούν δικαστήριο δεν έχει υποβάλει στο Δικαστήριο κανένα σχετικό ερώτημα, πρέπει να τονιστεί ότι το δικαίωμα επί των οικογενειακών επιδομάτων για το τέκνο, το οποίο στηρίζεται στο άρθρο 73 του κανονισμού 1408/71, ανεξάρτητα από την καταβολή τους στην R. Slanina ή στον πρώην σύζυγό της, εξαρτάται πράγματι από το αν το τέκνο εμπίπτει στο προσωπικό πεδίο εφαρμογής του κανονισμού 1408/71. Το πεδίο αυτό ορίζεται στο άρθρο 2 του κανονισμού αυτού. Κατά την παράγραφο 1 του εν λόγω άρθρου 2, ο κανονισμός αυτός εφαρμόζεται, μεταξύ άλλων, «στους μισθωτούς ή μη μισθωτούς που υπάγονται ή υπήχθησαν στη νομοθεσία ενός ή περισσοτέρων από τα κράτη μέλη και είναι υπήκοοι ενός από τα κράτη μέλη […], καθώς και [στα] μέλη της οικογένειάς τους […]».

24 Η έννοια «μέλος της οικογένειας» ορίζεται στο άρθρο 1, στοιχείο στ΄, περίπτωση i, του κανονισμού 1408/71 ως «κάθε πρόσωπο που ορίζεται ή αναγνωρίζεται ως μέλος της οικογένειας ή που ορίζεται ως μέλος του νοικοκυριού από τη νομοθεσία δυνάμει της οποίας καταβάλλονται οι παροχές [...] πάντως, αν οι νομοθεσίες αυτές θεωρούν ως μέλος της οικογένειας ή του νοικοκυριού μόνο το πρόσωπο που ζει υπό τη στέγη του μισθωτού ή μη μισθωτού, ο όρος αυτός θεωρείται ότι πληρούται όταν η συντήρηση του εν λόγω προσώπου βαρύνει κυρίως τον εργαζόμενο μισθωτό ή μη [...]».

25 Επομένως, η διάταξη αυτή παραπέμπει καταρχάς ρητά στην εθνική νομοθεσία, καθόσον προβλέπει ότι ως «μέλος της οικογένειας» νοείται «κάθε πρόσωπο που ορίζεται ή αναγνωρίζεται ως μέλος της οικογένειας ή που ορίζεται ως μέλος του νοικοκυριού από τη νομοθεσία, δυνάμει της οποίας καταβάλλονται οι παροχές [...]», δηλαδή εν προκειμένω από τις διατάξεις του FLAG.

26 Στη συνέχεια, το άρθρο 1, στοιχείο στ΄, περίπτωση i, του κανονισμού 1408/71 εισάγει την εξής επιφύλαξη: «Πάντως, αν οι [εθνικές] νομοθεσίες αυτές θεωρούν ως μέλος της οικογένειας ή του νοικοκυριού μόνο το πρόσωπο που ζει υπό τη στέγη του μισθωτού ή μη μισθωτού, ο όρος αυτός θεωρείται ότι πληρούται όταν η συντήρηση του εν λόγω προσώπου βαρύνει κυρίως τον εργαζόμενο μισθωτό ή μη [...]».

27 Κατά συνέπεια, εναπόκειται στο αιτούν δικαστήριο να εξακριβώσει αν πληρούται εν προκειμένω η προϋπόθεση που θέτει το άρθρο 1, στοιχείο στ΄, περίπτωση i, του κανονισμού 1408/71, δηλαδή αν το τέκνο, μολονότι δεν ζούσε με τον πατέρα του κατά το κρίσιμο στην κύρια δίκη χρονικό διάστημα, μπορούσε να θεωρηθεί ως «μέλος της οικογένειας» του πατέρα του, υπό την έννοια και προς τον σκοπό της εφαρμογής του εθνικού νόμου, και, σε περίπτωση αρνητικής απάντησης στο ερώτημα αυτό, αν μπορούσε να θεωρηθεί ότι «η συντήρησή του [...] βάρυνε κυρίως» τον πατέρα του.

28 Από τον φάκελο της υπόθεσης που έχει διαβιβαστεί στο Δικαστήριο προκύπτει ότι ο πρώην σύζυγος της R. Slanina είχε πράγματι την υποχρέωση να καταβάλλει διατροφή

για τη θυγατέρα του Nina. Το γεγονός ότι δεν την καταβάλλει δεν ασκεί επιρροή επί του ζητήματος αν το τέκνο είναι μέλος της οικογένειάς του.

29 Αν το αιτούν δικαστήριο καταλήξει, βάσει των διαπιστώσεών του, στο συμπέρασμα ότι η κατάσταση την οποία αφορά η υπόθεση της κύριας δίκης εμπίπτει στο προσωπικό πεδίο εφαρμογής του κανονισμού 1408/71, τίθεται το ερώτημα αν τα άτομα που τελούν στην ίδια κατάσταση με την R. Slanina μπορούν να επικαλούνται το άρθρο 73 του κανονισμού αυτού. Το εθνικό δικαστήριο υποβάλλει επίσης το ερώτημα αν το γεγονός ότι ο πρώην σύζυγος έχει παραμείνει στην Αυστρία, όπου εργάζεται και όπου θα δικαιούνταν τις επίμαχες παροχές βάσει του εθνικού νόμου, ασκεί επιρροή επί του δικαιώματος των ατόμων που τελούν στην ίδια κατάσταση με την R. Slanina να εξακολουθήσουν να λαμβάνουν τις παροχές αυτές.

30 Στο σημείο αυτό πρέπει καταρχάς να τονιστεί ότι δεν έχει καμία σημασία το γεγονός ότι η R. Slanina και ο πρώην σύζυγός της είναι διαζευγμένοι. Συγκεκριμένα, όπως έχει ήδη δεχτεί το Δικαστήριο, αν και ο κανονισμός 1408/71 δεν αφορά ρητά τις οικογενειακές καταστάσεις που δημιουργούνται κατόπιν ενός διαζυγίου, από κανένα στοιχείο δεν προκύπτει ότι πρέπει να αποκλείονται από το πεδίο εφαρμογής του κανονισμού αυτού. Πράγματι, μία από τις συνήθεις συνέπειες του διαζυγίου είναι η ανάθεση της επιμέλειας των τέκνων σε έναν από τους δύο γονείς, με τον οποίο κανονικά θα συγκατοικεί το τέκνο. Ενδέχεται όμως, για διάφορους λόγους, εν προκειμένω κατόπιν διαζυγίου, ο έχων την επιμέλεια του τέκνου γονέας να εγκαταλείψει το κράτος μέλος καταγωγής του και να εγκατασταθεί σε άλλο κράτος μέλος, με σκοπό να εργαστεί, όπως συνέβαινε στην υπόθεση επί της οποίας εκδόθηκε η προπαρατεθείσα απόφαση Humer, ή για να ασκήσει εκεί, κατόπιν έστω της παρέλευσης ετών από τη μεταφορά της κατοικίας του, μισθωτή δραστηριότητα, πράγμα που συμβαίνει στην υπό εξέταση υπόθεση. Στην περίπτωση αυτή, η κατοικία του ανήλικου τέκνου μεταφέρεται κανονικά και αυτή σε αυτό το άλλο κράτος μέλος (βλ. προπαρατεθείσα απόφαση Humer, σκέψεις 42 και 43).

31 Επισημαίνεται ότι οι οικογενειακές παροχές, από την ίδια τους τη φύση, δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι οφείλονται σε ένα άτομο ανεξάρτητα από την οικογενειακή του κατάσταση. Επομένως, δεν έχει καμία σημασία αν δικαιούχος των οικογενειακών παροχών είναι η R. Slanina και όχι ο ίδιος ο εργαζόμενος, δηλαδή ο πρώην σύζυγός της (βλ. προπαρατεθείσα απόφαση Humer, σκέψη 50).

32 Κατόπιν των ανωτέρω, πρέπει να δοθεί στο πρώτο και στο δεύτερο ερώτημα η απάντηση ότι το άρθρο 73 του κανονισμού 1408/71 έχει την έννοια ότι το διαζευγμένο άτομο, στο οποίο καταβάλλονταν τα οικογενειακά επιδόματα από τον αρμόδιο φορέα του κράτους μέλους στο οποίο κατοικούσε και στο οποίο εξακολουθεί να κατοικεί και να εργάζεται ο πρώην σύζυγός του, διατηρεί για το τέκνο του, υπό την προϋπόθεση ότι το τέκνο αυτό αναγνωρίζεται ως «μέλος της οικογένειας» του πρώην συζύγου του εν λόγω ατόμου, κατά την έννοια του άρθρου 1, στοιχείο στ΄, περίπτωση i, του ίδιου αυτού κανονισμού, το δικαίωμα επί των επιδομάτων αυτών, μολονότι έχει αποχωρήσει από το κράτος αυτό για να εγκατασταθεί με το τέκνο του σε άλλο κράτος μέλος, όπου δεν εργάζεται, και μολονότι ο πρώην σύζυγός του θα μπορούσε να λαμβάνει τα εν λόγω επιδόματα στο κράτος μέλος της κατοικίας του.

Επί του τρίτου ερωτήματος

33 Με το τρίτο ερώτημα το αιτούν δικαστήριο θέτει κατ' ουσία το ζήτημα αν το γεγονός ότι η R. Slanina έχει αρχίσει να ασκεί επαγγελματική δραστηριότητα στην Ελλάδα επηρεάζει την ύπαρξη του δικαιώματός της επί των οικογενειακών επιδομάτων στην Αυστρία.

34 Αν αποδεικνυόταν ότι η άσκηση της εν λόγω επαγγελματικής δραστηριότητας είχε ως αποτέλεσμα τη γένεση δικαιώματος στην Ελλάδα για τη χορήγηση οικογενειακών παροχών ισοδύναμων με τις παροχές που λάμβανε η ενδιαφερόμενη στην Αυστρία, η απάντηση στο ερώτημα αυτό θα ήταν καταφατική.

35 Από τις παρατηρήσεις της Ελληνικής Κυβέρνησης και της Επιτροπής προκύπτει ότι η ελληνική νομοθεσία προβλέπει καταβολή οικογενειακών επιδομάτων σε ορισμένους μόνο μισθωτούς. Η καταβολή αυτή συναρτάται επομένως πάντοτε προς την ύπαρξη εργασιακής σχέσης, ενώ δεν αρκεί η ύπαρξη κατοικίας και μόνο στην Ελλάδα. Στο αιτούν δικαστήριο εναπόκειται να εξακριβώσει αν το γεγονός ότι η R. Slanina ασκούσε

επαγγελματική δραστηριότητα στο έδαφος της Ελληνικής Δημοκρατίας της παρείχε το δικαίωμα να λαμβάνει οικογενειακές παροχές στο εν λόγω κράτος μέλος.

36 Αν αποδεικνυόταν ότι αυτό συνέβαινε πράγματι, θα έπρεπε να εφαρμοστεί ο κανόνας του άρθρου 76 του κανονισμού 1408/71 για την «αποφυγή της σώρευσης». Σκοπός της διάταξης αυτής είναι να επιλύσει τη σώρευση δικαιωμάτων οικογενειακών παροχών που οφείλονται δυνάμει, αφενός, του άρθρου 73 του κανονισμού αυτού και, αφετέρου, της εθνικής νομοθεσίας του κράτους κατοικίας των μελών της οικογένειας που χορηγεί δικαίωμα οικογενειακών παροχών λόγω της άσκησης επαγγελματικής δραστηριότητας (βλ. απόφαση της 7ης Ιουνίου 2005, C-543/03, Dodl και Oberhollenzer, Συλλογή 2005, σ. I-5049, σκέψη 53).

37 Δυνάμει του άρθρου 76 του κανονισμού 1408/71, η υποχρέωση καταβολής των οικογενειακών παροχών θα βάρυνε κατά προτεραιότητα την Ελληνική Δημοκρατία, καθόσον πρόκειται για το κράτος μέλος στο οποίο κατοικούν η Nina και η μητέρα της. Το δικαίωμα επί των αυστριακών οικογενειακών παροχών θα αναστελλόταν, κατά το άρθρο 76 του κανονισμού αυτού, μέχρι το ποσό που θα προβλεπόταν από την ελληνική νομοθεσία.

38 Κατόπιν των ανωτέρω, πρέπει στο τρίτο ερώτημα να δοθεί η απάντηση ότι η άσκηση εκ μέρους ατόμου που τελεί σε κατάσταση παρόμοια με την κατάσταση της προσφεύγουσας στην κύρια δίκη επαγγελματικής δραστηριότητας στο κράτος μέλος κατοικίας του, λόγω της οποίας του παρέχεται δικαίωμα για οικογενειακά επιδόματα, έχει ως αποτέλεσμα να αναστέλλεται, κατ' εφαρμογή του άρθρου 76 του κανονισμού 1408/71, το δικαίωμα επί των οικογενειακών επιδομάτων που οφείλονται δυνάμει της νομοθεσίας του κράτους μέλους στο οποίο ασκεί επαγγελματική δραστηριότητα ο πρώην σύζυγος του ατόμου αυτού, μέχρι το ποσό που προβλέπεται από τη νομοθεσία του κράτους μέλους της κατοικίας του εν λόγω ατόμου.

Επί των δικαστικών εξόδων

39 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (δεύτερο τμήμα) αποφαίνεται:

1) Το άρθρο 73 του κανονισμού (ΕΟΚ) 1408/71 του Συμβουλίου, της 14ης Ιουνίου 1971, περί εφαρμογής των συστημάτων κοινωνικής ασφαλίσεως στους μισθωτούς, στους μη μισθωτούς και στα μέλη των οικογενειών τους που διακινούνται εντός της Κοινότητας, όπως τροποποιήθηκε και ενημερώθηκε με τον κανονισμό (ΕΚ) 118/97 του Συμβουλίου, της 2ας Δεκεμβρίου 1996, έχει την έννοια ότι το διαζευγμένο άτομο, στο οποίο καταβάλλονταν τα οικογενειακά επιδόματα από τον αρμόδιο φορέα του κράτους μέλους στο οποίο κατοικούσε και στο οποίο εξακολουθεί να κατοικεί και να εργάζεται ο πρώην σύζυγός του, διατηρεί για το τέκνο του, υπό την προϋπόθεση ότι το τέκνο αυτό αναγνωρίζεται ως «μέλος της οικογένειας» του πρώην συζύγου του εν λόγω ατόμου, κατά την έννοια του άρθρου 1, στοιχείο στ΄, περίπτωση i, του ίδιου αυτού κανονισμού, το δικαίωμα επί των επιδομάτων αυτών, μολονότι έχει αποχωρήσει από το κράτος αυτό για να εγκατασταθεί με το τέκνο του σε άλλο κράτος μέλος, όπου δεν εργάζεται, και μολονότι ο πρώην σύζυγός του θα μπορούσε να λαμβάνει τα εν λόγω επιδόματα στο κράτος μέλος της κατοικίας του.

2) Η άσκηση εκ μέρους ατόμου που τελεί σε κατάσταση παρόμοια με την κατάσταση της προσφεύγουσας στην κύρια δίκη επαγγελματικής δραστηριότητας στο κράτος μέλος της κατοικίας του, λόγω της οποίας του παρέχεται δικαίωμα για οικογενειακά επιδόματα, έχει ως αποτέλεσμα να αναστέλλεται, κατ' εφαρμογή του άρθρου 76 του κανονισμού 1408/71, όπως έχει τροποποιηθεί και ενημερωθεί με τον κανονισμό 118/97, το δικαίωμα επί

των οικογενειακών επιδομάτων που οφείλονται δυνάμει της νομοθεσίας του κράτους μέλους στο οποίο ασκεί επαγγελματική δραστηριότητα ο πρώην σύζυγος του ατόμου αυτού, μέχρι το ποσό που προβλέπεται από τη νομοθεσία του κράτους κατοικίας του εν λόγω ατόμου.

(υπογραφές)